

**Бук
Рек**
видавничий дім

2019

Gagauz dili

2

Gagauz dili

2-ci klas

ГАГАУЗЬКА МОВА

Aa *Aa*

aba

ä *ä*

çöşmä

Bb *Bb*

bülür

Cc *Cc*

cöp

Çç *Çç*

çekirgä

Dd *Dd*

daul

Ee *Ee*

ekmek

ê *ê*

kaçêr

Ff *Ff*

fistan

Gg *Gg*

gözlük

Hh *Hh*

horoz

ı *ı*

ıştır

İi *İi*

iplik

Jj *Jj*

jiraf

Kk *Kk*

kabak

Ll *Ll*

lelek

Mm *Mm*

meşä

Nn *Nn*

nacak

Oo *Oo*

orak

Öö *Öö*

ördek

Pp *Pp*

pırıldak

Rr *Rr*

raketa

Ss *Ss*

saat

Şş *Şş*

şaşki

Tt *Tt*

taçka

Ťť *Ťť*

ŧisterna

Uu *Uu*

uçak

Üü *Üü*

üzüm

Vv *Vv*

valiza

Yy *Yy*

yabanı

Zz *Zz*

zümbül

Ольга Кулаксіз, Федора Арнаут,
Тетяна Буцацька, Віра Дімова

ГАГАУЗЬКА МОВА

Підручник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Olga Kulaksız, Feodora Arnaut,
Tatiyana Buçaşkaya, Vera Dimova

GAGAUZ DILI

2-ci klaslara deyni öğrenmek kiyadı cümne orta
öğretmek kurumları için

Чернівці
"Букрек"
2019

УДК 811.512.165(075.3)
К 90

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ від 28.03.2019 №407)*

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Кулаксіз О. С., Арнаут Ф. І., Бучацька Т. Г., Дімова В. М.
К 90 Гагаузька мова: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти / О. С. Кулаксіз, Ф. І. Арнаут, Т. Г. Бучацька, В. М. Дімова. – Чернівці : Букрек, 2019. – 136 с. : іл.
ISBN 978-617-7663-72-9

УДК 811.512.165(075.3)

Kulaksız O.S., Arnaut F. İ., Buçağkaya T. G., Dimova V. N.
К 90 Gagauz dili : 2-ci klaslara deyni öğrenmek kiyadı cümna orta öğretmek kurumları için. – Çernovți : Bukrek, 2019. – 136 с.
ISBN 978-617-7663-72-9

УДК 811.512.165(075.3)

ISBN 978-617-7663-72-9

© Кулаксіз О. С., Арнаут Ф. І., Бучацька Т. Г.,
Дімова В. М., 2019
© Видавничий дім "Букрек", 2019

Annaşılan nişannar

dooru sölä

вимовляй правильно

seslä

слухай

düz bir laf

склади слово

oku

читай

düz bir cümlä, yada bir tekst

склади висловлювання або текст

annat

розкажи

düz bir dialog

склади діалог

yaz tefterä

пиши в зошиті

düşün

подумай

koy lääzımını sesi

встав потрібний звук

- vokal ses голосний звук
- çetin konson ses твердий приголосний звук
- = incä konson ses м'який приголосний звук
- ' urgu наголос
- kısım склад

laflar, angıları göstererlär şeylari

слова, які позначають предмет

laflar, angıları göstererlär şeyin işini

слова, які позначають дію предмета

laflar, angıları göstererlär şeyin nişanını

слова, які позначають ознаку предмета

cümlenin çeketmesi

початок висловлювання

Okul

Kim? Ne?

Bibliotekada

Uşak oynnarı

Ne yapêr?

Masallar

Tekir taucak

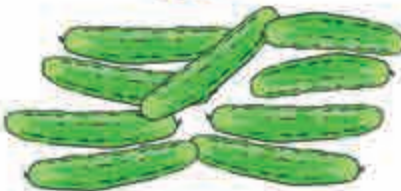
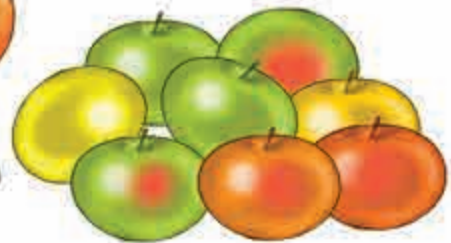
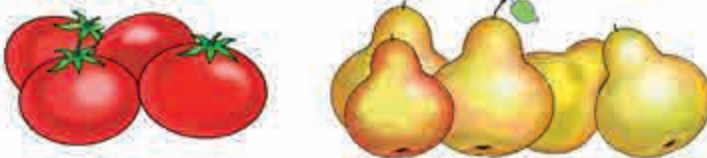
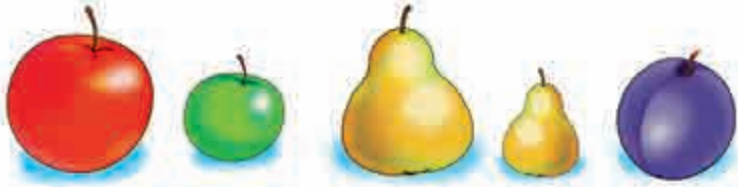
Nesoy? Angi?

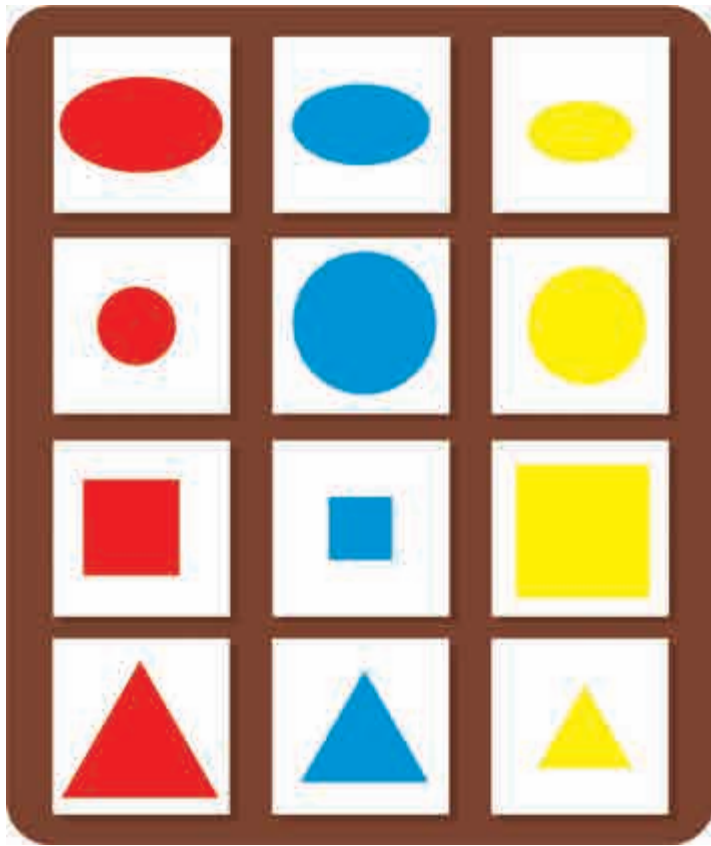

Renklär. Sayılık

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

Güz

Cümlelär

Benim küüyüm

Kasaba

Kiev

Odesa

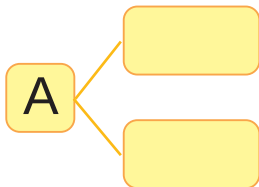
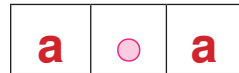
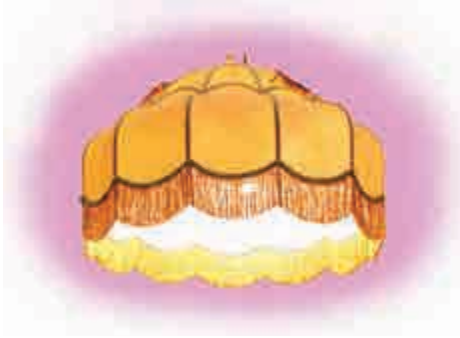
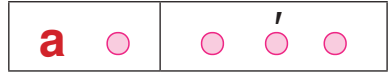
Günün sıralı

А а [а]

Аа

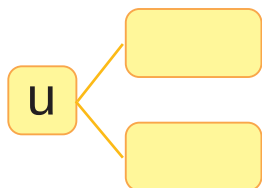

A-a-a! A-a-a!

U u [u]

ua au

— ● — ' —

u ○ á ○

○ ú ○ a

○ u ú ○ ○

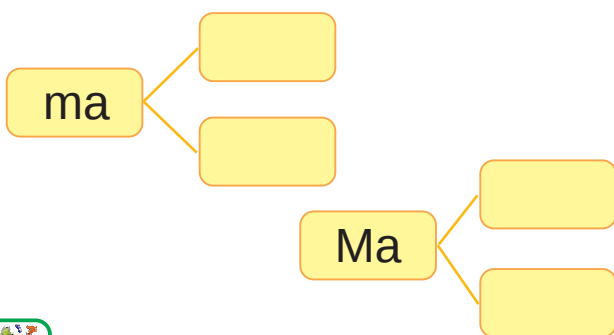
Au! Au! Au! Ua! Ua! Ua!

Mm [m], [m']

Mm

ma am ma
mu um ma mu
mamu

— ' — — • —

m a a • ' •

m á • a

m a • á •

m ó • • • a

Ma-mu!

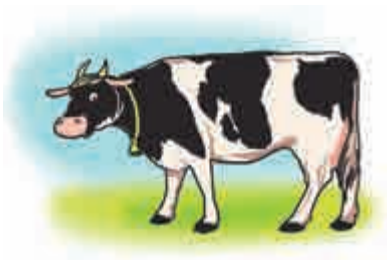
Ma-mu, ma-mu!

Ma-mu = ~ —.

І і [i]

І і

і	○	○	○
----------	---	---	---

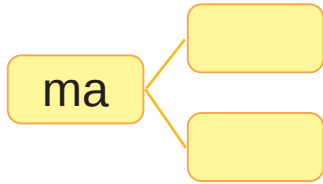
іа **аі** ма аm

іu **uі** му um

mі **іm**

○	і'	○	і
---	-----------	---	----------

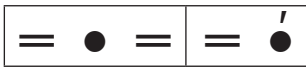
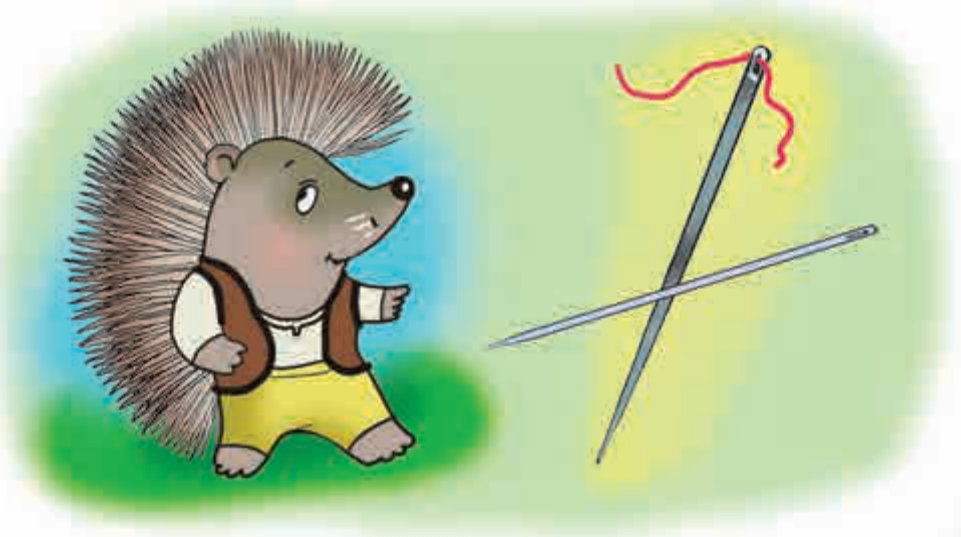

і	○	○	і'	○
----------	---	---	-----------	---

L	=	-	~	.
---	---	---	---	---

○	і'	○	і
---	-----------	---	----------

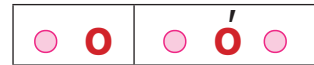
O o [o]

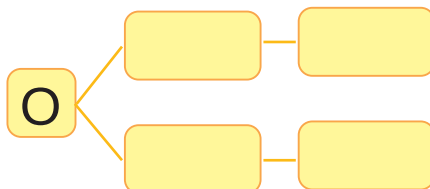
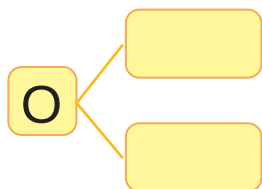

oa ao ma am
ou uo mu um
oi io mi im
om mo

mum

mamu

Nn [n], [n']

na	an	ma	ona
nu	un	mu	onu
ni	in	mi	onun
no	on	mo	

nam	–	man
num	–	mun

nim	–	min
nom	–	mon

4	1	2	3
a	n	u	n

4	2	1	3
u	a	m	m

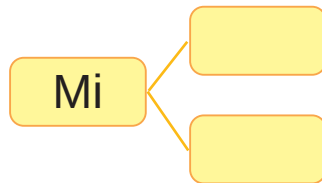
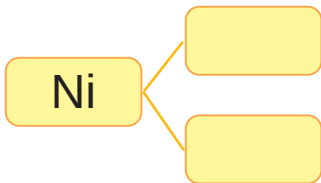

n	a	o
---	---	---

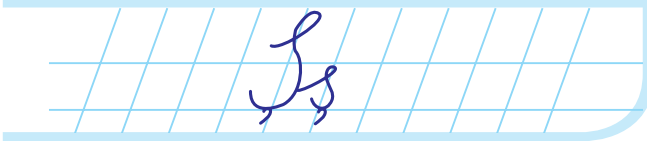
o	o	ú	n
---	---	---	---

Ni-na Mi-na A-ni Ma-ni
Nina, na alma!
Mina, na .

Ş ş [ş], [ş']

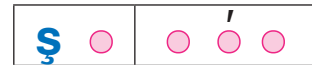
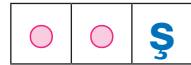
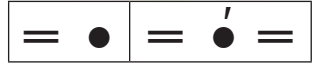
şa **aş** şa şu şo
şu **uş** şan şum şom
şi **iş** aş uş oş
şo **oş** şaş nuş moş

şaş
maşa

muş – şum
moş – şom

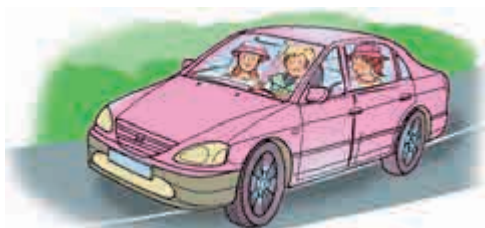

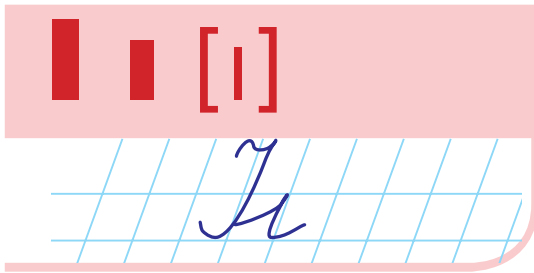
Mamu, o Mași. Mași, o mamu.

Mișa, o Mani! Na, Nina .

Na, Mași . Nina .

Ma-și Ma-ni Mi-na Mișa

○ a	ş ' i ○
-----	---------

ı m m ı
 ı n n ı
 ı ş ş ı

m ı ş
 m a ş

— ●	— ' —
-----	-------

○ a	○ ' i ○
-----	---------

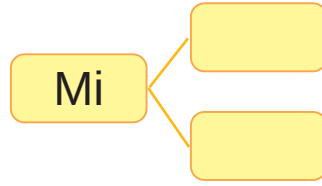
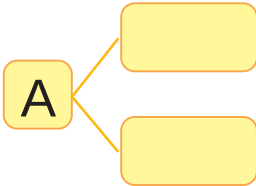

Mişu imiş

Maninin oşu ni.

Şiş

Mişa

Maşa

Ooi

Şuş

Mina

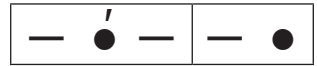
Nina

Ani

V v [v], [v']

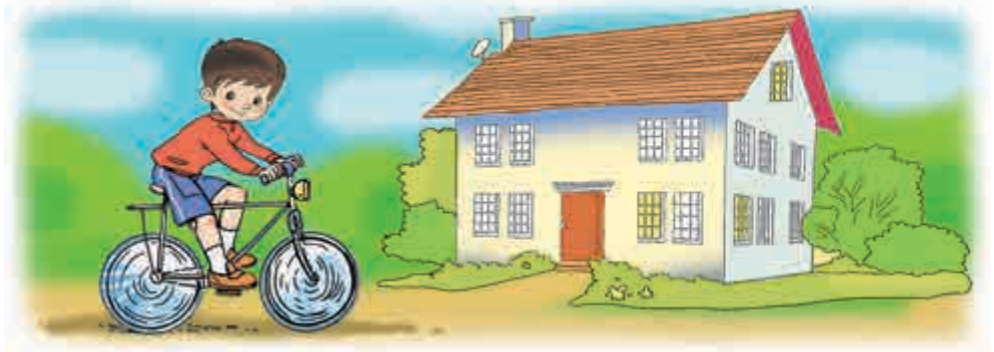
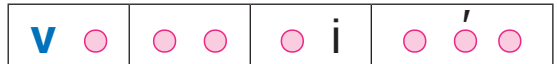
va	av	na	an
vu	uv	nu	un
vi	iv	ni	in
vo	ov	no	on
vi	iv	ni	in
		mi	im

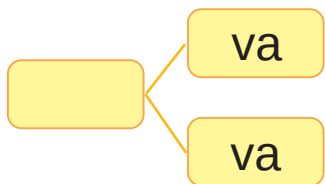

av ava avşam

ava	o	o	avan
va	o	a	maavi

Va _____ ni Vo _____ va
 Ni _____ na Ma _____ şa
 A _____ ni Mi _____ na

K k [k], [k']

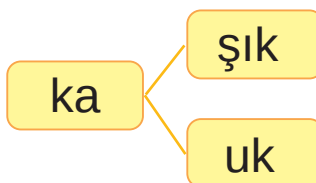

ka ak kaş kuş
 ki ik kuş kiş
 ku uk kom kon
 ko ok
 kı ik

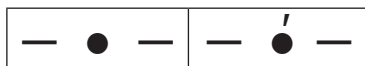

unnuk
 kum
 kumnuk

uşak
 kuşak

3	4	1	2	5
k	a	m	a	k

k a o á n

k o o ' k

k ú k u

k a a o

K í v

- Ku-ku! Kuku!
- Kuş. Ku-ku! Ku-ku! Ku-ku!
- Mişa, o kuku kuşu!
- Nina, na 1 kaun.

L l [l], [l']

la	al	lak	–	kal
li	il	luk	–	kul
lu	ul	lok	–	kol
lo	ol	lik	–	kil

mal	mul	lam	ka
mul	mil	mal	na

l	a	a	l	o
---	---	---	---	---

l	a	m	o	a
---	---	---	---	---

=	o	=	=	'
---	---	---	---	---

kol	aul
kolum	aulum

lama
laana
kuli
konkom

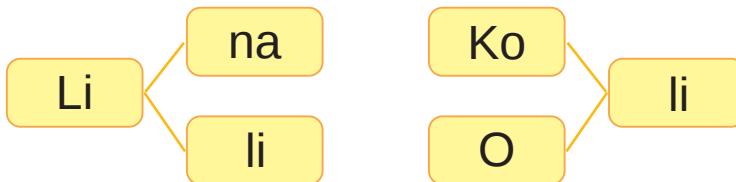
l	'	a	a	n	a
---	---	---	---	---	---

l	'	o	l	o	k
---	---	---	---	---	---

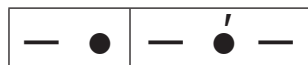
- Mamu auloa laana.
- Oli, al 1 laana.

Luka Nika Liliana

B b [b], [b']

Bb

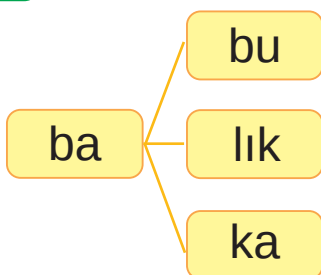

ba ab bo ob
bi ib bı ıb
bu ub

ba-bu ba-ka ka-bak

b á a

abun
oba
abaa
balık
maşa
mamu

k a b á k

- Babu, bu mamu ?
- Vani, bu babu.
- Mamu, bu Maşi.
- Mişa, bu babu!

Tilki hem yabanı

4

5

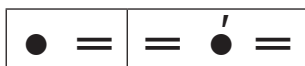
6

7

E e [e]

em me ev ve
 en ne el le
 eş şe

ele –	k e	– şik
şişe –		– şek
kala –		– miş
kula –		– şil

e v

e k m é k

e l é k

О, екмек, екмек, маму! Evi, al iki екмек.

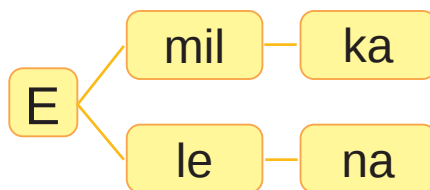
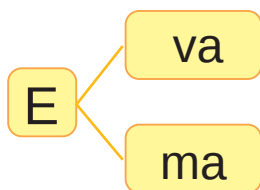
Маму екмек. Екмек би .

Екмек

О, екмек, маму!

– Vani, al iki екмек.

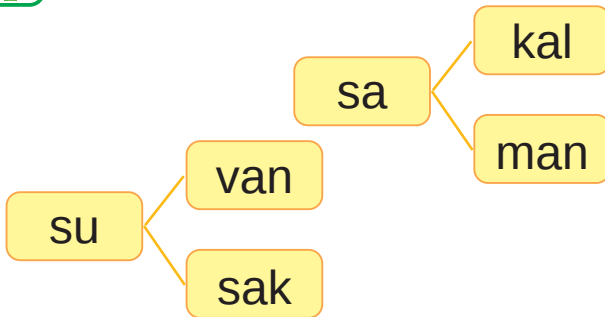
S s [s], [s']

sa	as	sa	si
so	os	sal	sil
su	us	so	si
si	is	sol	sık
si	is	su	se
se	es	sul	ses

soba	saalık
sabun	slanina
sinek	saman
	samannık

s	u	v	a	n
---	---	---	---	---

m	a	s	a
---	---	---	---

=	•	=	'	=
---	---	---	---	---

s	u	s	a	k
---	---	---	---	---

2	3	5	4	1
a	s	l	a	m

- Saşı, na sana su.
- Simu, al iki sini.
- Soni, sil kaşu.

Sanoi aloi susaa.
Onoa – su.
Mamu, al su.
Soni al bana iki ekmek.
Maşı, al sabunu.

Sabina Susana Soni Simu Simona Slava

D d [d], [d']

Dd

da	ad		
du	ud	dam	don
di	id	dan	dol
do	od		
di	id	dal	dum
de	ed	dol	dul

d a l

d e v o

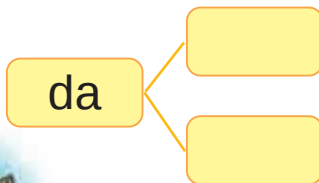
d a m

dik	del	dilim
dem	diş	delik

d a ú l

d i i o é n

=	•	=	=	•	=
---	---	---	---	---	---

Dina Dima Dan Daşa Nadi Sandi

– Dani, bu ne ?
– Dimu, bu daul.
– Simu, bu ne?
Bu diş, bu dil, bu 1 dilim ekmek.

Dimu, o daul. O dum-dum. Nadi almış ekmek. Koli imiş lokma○ı.

R r [r], [r']

r a k é a

ra ar ro or

ru ur ri ir

ri ir re er

ruba berber
resim moro

r á d i o

kara

sari

kari

karannik

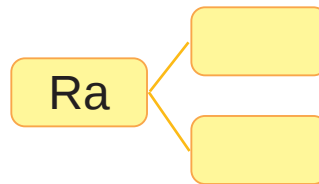
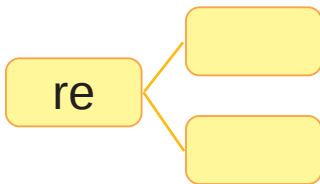

= • = •

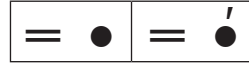

- Radi, mamu aldı bana eni ruba.
- Kina, sana ne aldılar?
- Bana kaku aldı basma, şiri○.

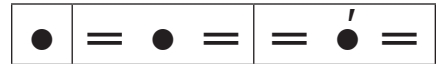

Ruslana Rina Riki Radu Roman Romeo

ä [ä]

äm mä äl lä
aş şä äb bä
än nä äs sä
äv vä äd dä
äk kä är rä

bän beni bendä sendä onda
sän seni bendän sendän ondan

Deredä

İneklär deredä. Orda su serin.
Onnar severlär serin su.
İneklär susamışlar.

İslää
maalä

käämil
näända

iinä
şışä

laalä
meşä

inek

lelek

sinek

erik

ineklär

leleklär

sineklär

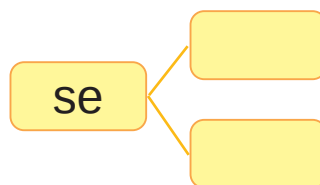
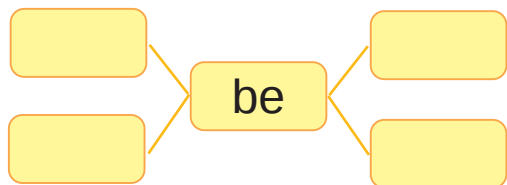
eleklär

ineklärin

leleklärin

sineklärin

eleklärin

Ö ö [ö]

Ö

öm	mö	böl
öb	bö	döl
ön	nö	kök
öş	şö	sök
öv	vö	

ö r d e k

ö ö l e m ä

k ö ş

k ö k

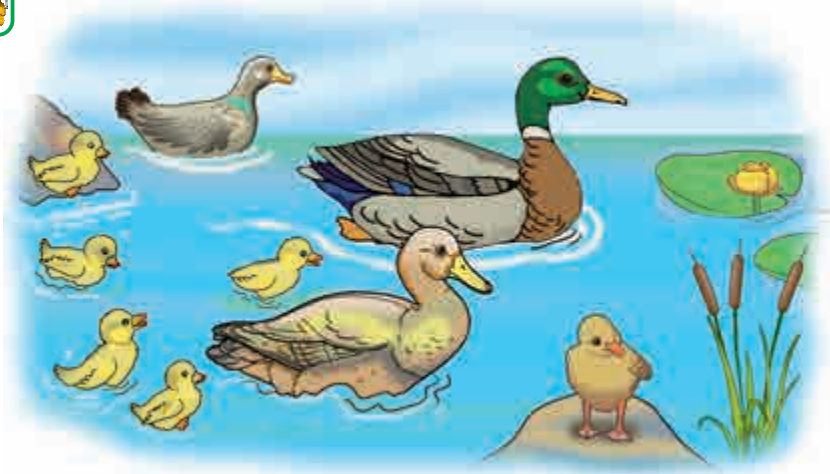

ök örs döl kör

kö-sö böbrek örmää

= ● = ● =

Dörördekörmişlär aula. Mişa almış bir kalem. Dädu annamış bir masal.

- Dina, dök su!
 - Dima, dön bana dooru.
- Bu döşek eni.
Döşek şindi döşendi.

ördek

T t [t], [t']

t a u k

ta at te et
tu ut tä ät
to ot tö öt
ti it

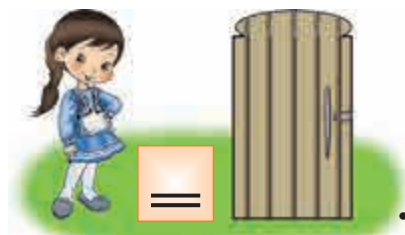
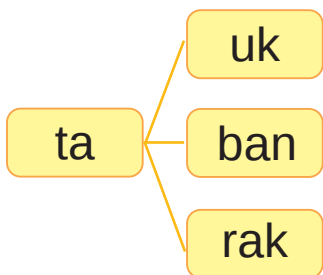
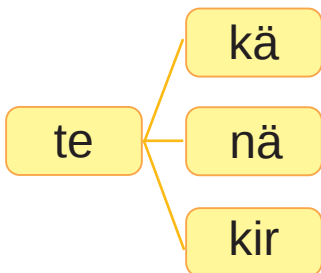
t r u p

torba tarla taş
tokat tırla tut
mantar tok
bati bet

— ● — — ● —

Tasi, at tauklara em.
Tauklara bän imää attım.

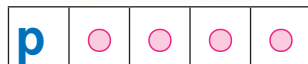

Toni Tani Toli Todur

P p [p], [p']

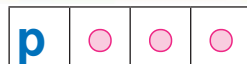

pa ap pi ip
 pu up pä äp
 po op pö öp
 pi ip pe ep

para puluk pat
 pala pupuk arpa
 dip

paun papur
 perdä köpek

pak paalı esap
 parmak p○sk○l dolap
 pardı parket pamuk

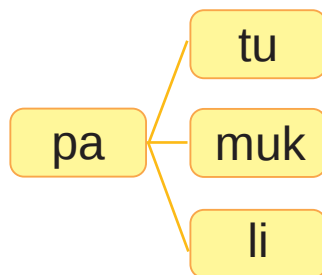

Polina Pavli
 Petri Paul

2	3	5	1	4
a	p	r	p	u

4	5	6	3	2	1
m	a	k	r	a	p

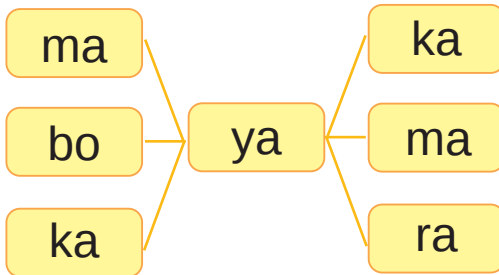
Potmarlar – kardaşlar tutunmuşlar ev dözmää.

Birisi oapmış samandan. İkinöisi – daldan, üçüncüsü dä – taştan. Anöisi en kaavi ?

Y y [y]

ya ay yi iy
 yu uy yä äy
 yo oy yö öy
 yı ıy ye ey

dayı sayı
 káya kayu
 maya yáarın
 kuyu yaalı
kuyu – endek

yal yıl yuurmaa
 yol eyı yalabık

y ı l l á n

y a a m u r

Bu sabaa yaadı yaamur.
Eşilliklär dirildi.
Su dereya kaydı.
Yaamur insanı kıtlıktan kurtardı.

Yura yatmış uyuymaa.
Yuranın yastıı eni.

Ü ü [ü]

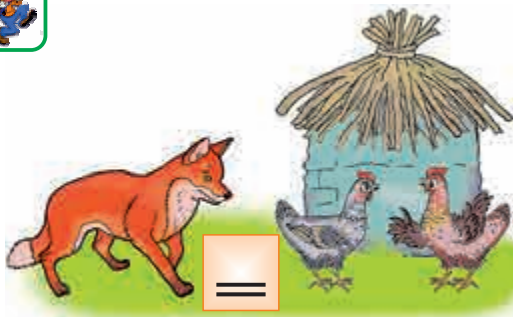
Üü

üm mü ül lü
üd dü üb bü
ün nü üs sü
üş şü üd dü
üv vü ür rü
ük kü

türkü ök ünük
bülür kül ürek
sülük dün üsük
üzük öğrenmek

ü ü

• = • =

• • • •

• • • •

kü — rek
mes

Kütüklär üklü olmuş tatlı

Büün uşaklar yardım ederlär büyüklerä.
Analar – bobalar şükür ederlär uşaklara.

Lüba

G g [g], [g']

ga ag gö ög
 gu ug gü üg
 gı ıg ge eg
 go og gi ig
 gâ äg

aga
 gaga
 garga

= ˙ = = • = •

g ü n é ş

g ú g u ş

g u ş t é r

2	1	4	3
tutmuş	Gani	guşter	bir

Dilim – ustra gibi keser
Güneş gibi sıcak.
Artık bütün dünnä biler
Seni, girgin Buak.

D. Kara Çoban

Gu-gu-gu, gu-gu-gu!
Guguşum, gel burayı, kuşum!
Guguş kondu dala.
Vani onu doyurdu.

Z z [z], [z']

z ü m | b ü l

za az zö öz
 zu uz zü üz
 zi iz ze ez
 zo oz zi iz
 zä äz

g ö z | l ü k

siz biz
 saz diz
 kaz
 makaz

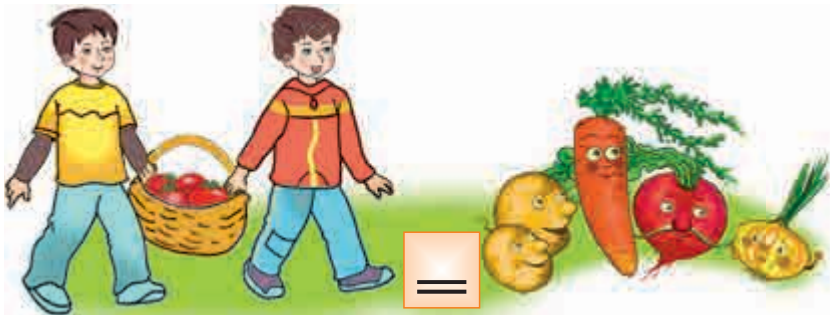
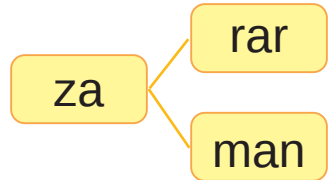

sekiz
 ikiz
 kaaz
 kazdı
 kazanmak

— ' — | — • —

k a z m á

=

Lelek

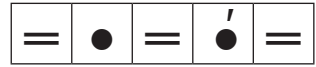
Lelek, lelek, gel bizä, Lelek, lelek, gel bizä,
Kon bizim örtümüzä. Kon bizim önümüzä.
Yuvayı düz burada, Sän ürkünmä bizlerdän,
Birlik olsun ortada. Al kurbaa elimizdän.

K. Vasilioglu

Kaazlar beenerlär otlamaa.
Kati kuudu onnarı ayıra.
Kaazlar baardılar: ga-ga-ga-ga!

Ç ç [ç']

ça	aç	çö	öç
çu	uç	çü	üç
çl	lç	çe	eç
ço	oç	çi	iç
çä	äç		

ç i ç e k l ä r

çakı	çivi	üç
çakmak	çini	güç

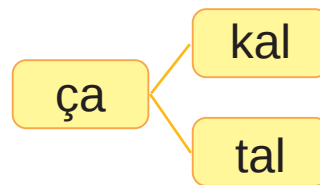

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

3	4	1	5	2
r	a	ç	p	o

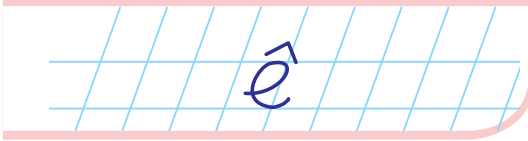
İki keçi

İki keçi buluşmuşlar köprüdä.

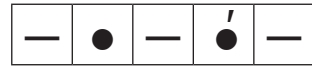
Birisi kara, birisi biyaz.

Nasıl vardı kolay geçsinnär köprüü bu keçilär?

ê [ê]

êm mêm êp pêm
êb bêm êl lêm
êv vêm ês sêm
êr rêm êz zêm
ên nêm êk kêm

al alêr kaç kaçêr bak bakêr

Paklêêr
yoklêêr
saklêêr
saplêêr
otlêêr
yaşêêr

Yaban ayvannarı oynêêrlar top. Tokatta durêr kirpi. Tavşam alêr ayıdan topu. il gecirdi gol.

Aylä

Bän sekiz yaşındayım. Benim anam-bobam var. Var bir kardaşım bir da kızkardaşım. Kardaşım – Andruş. Kızkardaşım – Oliök.

Bizimnän yaşêêrlar mani hem dädu. Biz onnarı severiz, öatırlêêriz.

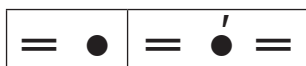
Ya seslen: uyuklêêr dere öik,
Şıpırdamêêr dalda yapraök.

Eski dost niöä kardaş.
Diil o dost, kimin aazından bal akêr.

F f [f], [f']

fa	af	fö	öf
fu	uf	fü	üf
fı	ıf	fe	ef
fê	êf	fi	if
fä	äf		

fiçi
fırın
tafta

Fener şafk eder
Yolu gösterer.
Şafk et sän fener,
Gemi○ik geler

T. Zanet

f i l

f e n é r

f i d á n

f i s t á n

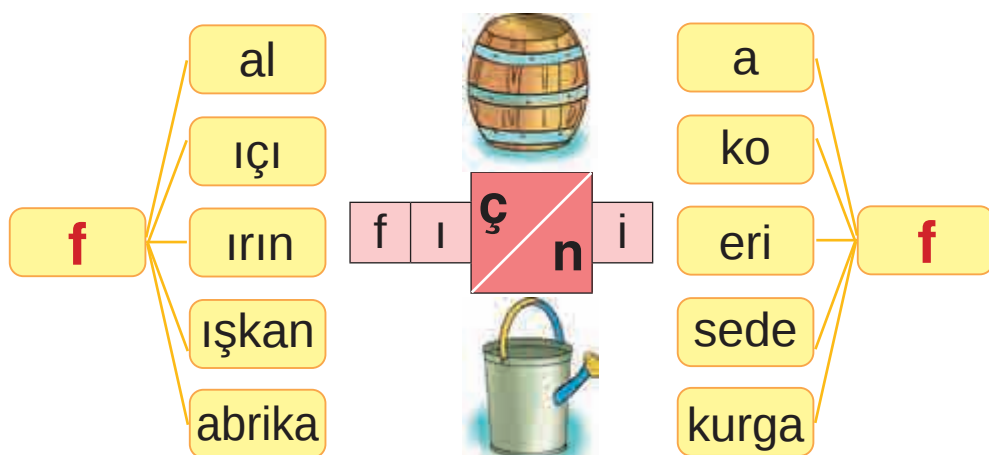
Mamu dikti Katiya fistan.
Kati dedi:
– Saa ol, mamu! Ne gözäl fistan!

Küü

Bizim küüymüz büük, gözäl.
Sokaklar geniş, uz.
Evlärin çoyu kıvrak, eni, üüsek tavannı.
İnsannar küüdä çalışkan, ilikçi, işçi.

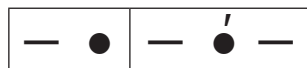
H h [h], [h']

ha ah hä äh
hu uh hö öh
ho oh hü üh
hi ih he eh
hê êh hi ih

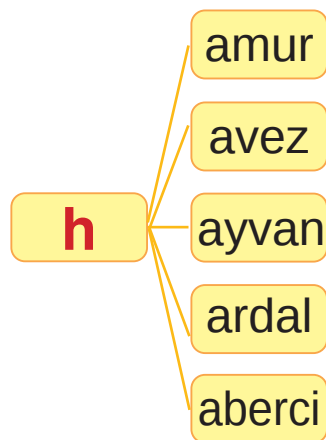
hava hal aht
 horoz hoş hatır
 harman hep ahır

h o t ú l

a h í r

- Hoş geldiniz!
- Hoş buluştuk!
- Siz yoldan geldiniz,
- Buyurun sofraya!

Horoz

Kaçêr horoz sokakta,
Yapêr ara tokatta.
Açın tokatçı hızlı
Verin ona pak darı
Sesi onun pek ötsün,
Dolaylar da gürlesin!

T. Marinoglu

C c [c']

ca	ac	că	ăc
cu	uc	cö	öc
co	oc	cü	üc
ci	ic	ce	ec
cê	êc	ci	ic

cep bö-cek ca-mal
 ce-viz ba-ca bon-cuk
 cu-vap ço-cuk in-ce-cik

c e v i z

c e p

ba
 na
 ku
 sı

= ● = ● =

p a t l a c á n

C — ak

Kışın varsaydı çok kaar,
Yazın dolacak ambar.

Hatır

Gidärmış Koli sokakça. Bakêr – babucuk gücülä gider. Bir da torba elindä var. Koli almış babudan torbayı da yardım etmiş götürmää evä.

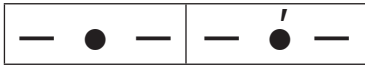
– Saa ol, çocucak! Her zaman ii insan ol!

Canabin

Bu lafı lääzım bilmää,
Becerip tä kullanmaa.
Dostun büyükseydi sendän –
Ona deerlär **Canabin.**

T. Zanet

J j [j]

ja	aj	jä	äj
ju	uj	jö	öj
jo	oj	jü	üj
ji	ij	ji	ij
jê	êj		

jurnal Parij jiraf Jüri Juçka Jenä

Juçka

Bizim köpään adı Juçka.
Köpek kedadän taa büüktür.
Onun güüdesi örtülü sert saçlan.
Juçka bekleer hem koruyer bizim evimizi.
Bütün gecä o salêr, kimseyi evä yaklaştırmêr.

Bibliotekada

Uşaklar jurnal okuyerlar.
Onun adı “Güneşçik”.
Jurnalda var meraklı işlər.
Onun kabında resimni güneş.

Т т [т]

тїрк тement тїбї
тена телїна пенїтїлїн

та ат tä äт
ту ут тө өт
то от тү үт
ті іт те ет
тê êт ти ит

Тїркта

Biz kakuyлан gittik тїрка.
Gördük orada türlü meraklı işlär.
Ayı oynardı.
Tauşam – morkvayı iyärdi.
Maymun dalda sarkardı.
Tilki kuyruunu gösterärdi.
Biz pek beendik тїркта.

Saa ol, “Bukvalık”!

Nicä seninnän buluştum,
Açıldı gözüm.
Gün-gündän kafadarım,
Taa paalı sözün.
Bän birdän büüdüm seninnän,
Kär oldum adam.
Okundu kiyatlarım
Hepsi sıradan.
Salt geçti yarım yılcaaz,
Nicä dostlaştık.
Saa ol! – deerim bän sana. –
Saa ol, – “bukvalık”!

K. Vasilioglu

Soruşlar:

1. Neya biz deeriz “Saa ol!”?
2. Neçin?
3. Ne olmuş insannan, açan o buluşmuş Bukvalıklan?
* Lafın “bukvalık” yapın ses-bukva analizini.
* Demekli okuyun şiiri. Ezberläyin onu.

Yazın

Güneş bakêr yalpak,
Erä konêr sıcak.
Kızmış er koor gibi –
Sıcaktır çay gibi.
Derecihtë kaazlar
Ne çirpınar onnar.
Sansın oyun orda
Hem da şaka boldan.

M. Kösä

Bizim şkolamız

Şkola – bilgi gemisi.
Sən bir gemici.
Gerili olsun bezi,
Çalış üürenici!
Şkolaya seftä geldik –
Şkolacı olduk.
Burada bilgi, dostluk
Hepsimiz bulduk.

K. Vasilioglu

Bilginin kökü acıydır, ama meyvası tatlıdır.

Ana tarafım

Vatan

Orada güneş raatlı
Çöşmedä sucaaz datlı,
Mamusu bizi bekleer –
O topraa Vatan dener!

T. Zanet

Soruşlar:

1. Ne için annadêr bu şiir?
2. Kim bekleer bizi?
3. Neyä deniler “Bucak”?
* Hazırlêyın resim bizim Vatanımız için.

Yaptıysan sän erdä ilik –
Evin olar kär çiçeklik.

D. Kara Çoban

Çöşmä

– Mali, ne gözäl giinersin,
Boncukların boynunda?

– Mali, nereyi sän gidersin,
Bu kazma omuzunda?

– Dün gördüm bir sızıntı,
Sucaaz akêr boşuna.
Pek datlı onun dadı,
Yapacam çöşmä orda.

T. Zanet

Soruşlar:

1. Demekli okuyun şiiri
2. Vardır mı gördünüz, nicä akêr su çeşmedä?
Annadınız
3. Nesoy sucaaz çeşmelerdä?
4. Neçin manisi giinmiş gözäl ruba?
5. Laflarlan – *sızıntı*, *sucaaz* düzün birär cümlä.
Kurun birär dialog bölä konuya görä:
“Çeşmenin boyunda”
“Urokta”

Güz

Güz altın döşeklän
Yolumu örter,
Yukarda geç yazlan
Lüzgär koolaşêr.

Fidandan düşärkän
Yapraklar döner.
Güzün gün şılarkän
Kamaşêr gözläär.

S. Kuroglu

Soruşlar:

1. Ne yapêr güz?
2. Neylän koolaşêr lüzgär?
3. Nezaman döner yapraklar?
4. E ne olêr gözlerä?

Güz

Bitti sıcak yaz. Geldi renkli güz. Güz – yılın zamanı, açan toplanêr büüdölmüş bereket. Büük şennik hem şamatalık kırdâ, baalarda, başçalarda. Gagauzlar toplêêrlar olmuş zarzavatları, meyvaları. Maşınalar durmaz taşıyerlar üzüm.

Meyvalıklar da, aaçların dalları da büük üktän sarkmışlar erädan. Almalar – yumuruk gibi! Eriklä, armutlar – bal gibi tatlı! Karpuzlar – demirli kadar! Güneşä karşı, altın gibi, yalabiyêrlar türlü renktä üzümnr! Varkana çok üzüm, meyva hem zarzavat – insanın da yaşaması taa başkaca! Onuştan da şennenerlä, ani onnarın yanısora uşaklar da üünerlä ev hem kır işlerini yapmaa.

K.Vasilioglu

Soruşlar:

1. Ne işidiler kırdâ, baalarda, başçalarda?
2. Ne işlä yapılêr güzün?
3. Nesoy olmuşlar almalar?
4. E eriklä, armutlar, karpuzlar, üzümnr?
5. Neçin şennenerlä insannar?

Vatanım, Ukrainam

Vatanım, Ukrainam

Ne gözälsin sän,

Sana bän mayılım,

Hep sana peet söyleyecäm

Vatanım, Ukrainam,

Ne bilginsin sän.

Ana dilimä mayılım,

Ukrainamı hep sevecäm!

T. Arnaut

Soruşlar:

1. Demekli okuyun şiiri
2. Resimnerä görä düzün birär annatma Vatan için
3. Aklınıza getirin söyleişleri Vatan için
4. Kaç cümlä var bu şiirdä?
5. Nesoy onnar demeklerä görä?
6. İlk hem ikinci lafları paylaştırın kısımnara görä

Aazdan halk yaratmaları

Sayılmaklar

Traka – çuka, traka – ta,
Kaç kişi var burada?
Sayın, sayın hızlıca,
Sän bitkiysin – yumacan.

Koolaşeriz üçümüz,
Vani neçinsä küsmüş.
O istämeer oynamaa,
Dost bizä başka olmaa.
Eer imää istärsän dut –
Al hızlı bizi sän tut.

Tä dörttän aldık iki –
Açın taa pek gözleri.
Tä gelir şalvir tilki –
Al da tut onu diri.

Uygun sözlär

Vatan

En paalı bu dünnedä – mamu hem Vatan.
Bunu hepsicii biler, kim kendi insan.

Dostundan ayırıldıynan, adam aalêêr üç yıl,
Vatandan ayırıldıynan – ölüncä.

Taa ii Vatanda fukara olmaa, nekadar yabancı-
lıkta – zengin.

Dostluk

Dostun yoksaydı – eden, tutma
kendini girgin.

Kuşlar belli uçmakta,
İnsannar da – dostlukta.

Bir eski, käämil dosta beş eni
verärim.

Bilgi

Çok bilän – açığız,
adamın da sözü – söz.

Dünneyi aydınadêr
güneş, ama adamı – bilgi.

Adam hem adam için

İi adam var nicä demää ona, kimin yanında kolay
solunêêr.

Bilmeycelär

Kendisi pek şalver,
 Kuyruuna bulamêêr er.
 Derisi olur yaka
 Hem gözäl – hic diil şaka.

(!k!l)

Koyunnar ondan korkêr
 Hızlanêr hem adama.
 Ateştän o pek kaçêr,
 Hadi taa tez aaramaa.

(Bayan)

Yannarı onun biyaz,
 Korkmêêr hiç ani ayaz.
 Yımırta içär o pek,
 Herlim yoksaydı ekmek.

(Naksas)

İhtyar sözü

Sentäbri ayında gök gürlisedeydi – güz sıcak olacak.

Eer meşelerin hem kavakların yaprakları birdän silkinmäärseydi – kış olacak suuk.

K. Vasilioglu

Masallar

Tekir taucak (Rus halk masalı)

Bir vakıtlar varmış, bir vakıtlar yokmuş. Yaşarmış bir babuylan bir дәdu. Varmış onnarın bir tekir taucakları. Günün birindә yımirtlamış o tekir taucak bir yımirta. Sade onun yımirtası diilmiş başka taucakların yımirtaları gibi, ama altınmış. Dәdu düümüş, düümüş yımirtayı – kırılmamış. Babu düümüş, düümüş onu – kıramamış. Bir da oradan bir sıçancık kaçарêcık geçmiş. O geçärkән kuyruunu saurtmuş, yımirtaya ilişip, erä düşürmüş. Yımirta da kırılmış.

Dәdu aalayarmış. Babu aalayarmış. Tauc-sa kıt-kıdaklarmış:

– Aalama, дәdu, aalama, babu. Bән yımirtlaycam sizә başka bir yımirta. Diil altın, ama başka yımirtalar gibi.

Çevirdi K. Vasilioglu

Soruşlar:

1. Kim varmış дәduylan babuda?
2. Ne olmuş günün birindә?
3. Ne yapmışlar дәduylan babu yımirtaya?
4. Kim kırmış yımirtayı?
5. Ne demiş taucak ihtärlara?

Sıçan-Kaçan

Eski evin tavanında çok sıçan delii varmış. Onnarın birisindä bir pek korkak sıçan yaşarmış, adıymış onun Kaçan. O pek siyrek deliindän çıkarmış, kendi gölgesindän da korkarmış. Peydalanarmış tavanın üstündä ozaman, açan şansora dayanarmış aç durmaa.

Bir sıra, titireyä-titireyä çıktıynan deliindän, Kaçan görmüş bacanın boyunda kediyi, angısı yatarmış-durarmış ölü gibi. Ama o diilmiş ölü, o içmişti südü çölmek içindän, nereyi dört yaşında Mani dökmüştü şarabı, da kedi sarfoş olmuştu. Kaçan sa onu sanmış ölü. Yaklaşmış ona, baalamış kuyruunu kedinin bıyına da dartıp onu bütün kuvedinnän baarmış:

– Kediye tepeledim, taa tavana şunu – duşmanı sürükledim!!! Sıçannar başka deliklerdän yav-rularınnan barabar o saat toplanmışlar ölü kedinin yanına hem hepsicii şaşarmış Kaçanın büyük girginniinä, bak o sayıarmış en korkak sıçannarın içindä.

Bu incä keskin baarmaktan hem bıyık çimdikle-mesindän kedi uyanêr, açêr gözlerini. Her bir sıçan ona iki görünärmış. Hepsi boz tuluplular esap aldıyan bunu kaçı vermişlär, kendi deliklerinä, saklan-mışlar. Kaçan-sa kuyruunu çözürlenä kedinin dişlär arasına düşmüş.

Bak, sän dä, aldanma kör yabanının aazına elini koyasın.

T. Marinoglu

Soruşlar:

1.	Neredä yaşarmış korkak sıçan?
2.	Ne zaman o peydalanarmış tavan üstündä?
3.	Kimi görmüş sıçan bacanın yanında?
4.	Ne olmuştu kediya?
5.	Neya şaşmışlar başka sıçannar?
6.	Ne razgelmiş korkak sıçannan?

Benim aylam

Mamuyu sevindirdik

Sergendä var çok çini
Çiçekli hem çizili.
Kaşıklar çoktan yolcu –
Taşımaa haşlak borcu.

Bilenik bıçak dinmiş.
Çok kartofi o kesmiş.

Dolapta yatêr ekmek,
Süt içmää bekleer çölmek.

Asılı durêr sofra,
Seslenerlär çanaklar,
Hepsicii bizdä pam-pak –
Durmêêr mamumuz
haylak.

T. Marinoglu

Soruşlar:

1. Ne var sergendä?
2. Nereyi hazır gitmää kaşıklar?
3. Ne yapmış bıçak? Ne ister çölmek?
4. Durêr mı mamumuz haylak?

Şeremet

Bu sabaa kendim kalktım,
Kırnaklık hızlı yaptım.
Sora ikadım çanak,
Mamuya verdim yanak.

T. Zanet

Yardımcı

Bir gündä çok iş kurdum:
İneci sıra kuudum.
Giisleri bän yıkadım,
Kuşlara tenä attım.
Mamu dedi avşamsı:
– Mamunun yardımcısı!

T. Zanet

Soruşlar:

1. Ne iş yapmış yardımcı?
2. Ne demiş mamusu avşam üstü?

Yolda

Mitrayı bobası getirdi uşak başçasına. Bunu o yapêr her gün. Kızcaaz yolda bişey lââzımdı sorsun. Bobası beklâardı soruşu. Da tä o koyuldu:

– Baka, neçin insan selâm verer?

Bobası annatı, ani insan saalık baaşlêêr biri-biri-nä. Cuvap kablettiktän sora, Mitra sustu.

Onnarın yanından geçti bir delikanni. O selâm geeri vermedi. Kızcaaz dayanamadı da sordu:

– E neçin bu batücük selâmi almadı e? O ne diil mi insan?

Bobası birdän bulamadı cuvap. Birazdan söledi:

– O batüsu kahırlıydı da istâmedi bizim selâm-nârimizi.

Mitra düşündü biraz, sora da söledi:

– Ko kahırlar kaybelsinnär, insanı bulamasınnar, da kimsey unutmasın selâm vermää!

T. Marinoglu

Soruşlar:

1. Ne soruş koymuş Mitra bobasına?
2. Nicä cuvap etmiş bobası?
3. En pek Mitra ne istârmış?

Düzen (bir parça)

Bir gün mamusu, Mercanka bulü, getirdi içeri çok iplik türlü renktä da başladı onnarı masurlara sarmaa. Mamusunun dolayında da hep dönüştürdü kendi soruşlarınınan Gani:

- Mamo, necin bunnarı getirdin?
- Düzen koyacam çocuum.
- E bunnar ne?
- Bunnar kelep, iplik kelepleri – dedi mamusu
- E neçin birazı kırmızı, birazı sarı, tä eşil da var?..
- Neçin ki açan palayı dokuyacez, onda olacek türlü renkta yolcaazlar: kıp kırmızı, sarı, eşil, maavi.

N. Baboglu

Soruşlar:

1. Kim işlärmiş düzendä?
2. Ne dokuyerlar düzendä?
3. Angı renktä olaceklar palalar?

Todi, Gafi hem Simucuk

Sokak şaşardı, hepsicii mayıl olardı, açan sabaylan çıkardılar auldan sokaa Todi, Gafi hem Simucuk. Çocukaklar ikisi da karagöz, kurgaf, açıkgöz. Kızçaz, Gafi – kulaca, pek mamusuna benzeer, angısı baa brigadasında başın yardımcısı işleer. Gafi hem Todur gidärdilär şkolaya; üçuncü hem beşinci klas-ta, ama Simucuk – uşak başçasına. Simucuu alıp ortaya, üçü dä herkerä gidärdilär yannaşık. Üçü dä pek kırnak giimniydilär: yakacıkları biyaz, rubacıkları ütüya urulu, ayak kapları yalabıyer... Todiylän Simicuk kepkacıklan gezärdilär, ama Gafinin tepesindä gözäl bant durardı.

Çooyu mamularına kırda sorardılar: “Nesoy, mari Länka, sän etiştirersin bu takım kırnak tutmaa uşaklarını?” Bu soruşlara Länka, gülümseyip, cuvap verärdi: “Benim var şansora koca kızım, mari. Gafi diil sade kendisini, ama çocukları da tertipleer. Onnar kendileri dä koruyelar rubacıklarını. Görerlär, ani ikimiz dä Vasiylän karannıktan-karannadan işleeriz, onuştan da çalışêrlar”. Bu laflardan sora insannar taa da pek şaşardılar.

K. Vasiliogluya görä

Soruşlar:

1. Neyä şaşardı hem mayıl olardı sokak?
2. Netürlü giimniydilär uşaklar?
3. Kim onnarın rubalarını tertiplärdi?

Kış. Tabiat kışın

Ayaz

Kim bölä çemrek işleer?
Renkleri enileder?
Daaları boyêêr biyaz?
Sän biläysin bu...

(Azya)

T. Zanet

Eni yıla karşı

Eni yıla kaldıydı iki saat, açan Todi uyukladıydı. Bir də düşündä onun önündä peedalandı bir geniş, üüsek ep-eşil daa. Burada büvârdilär gözäl-gözäl çam aaçları.

Daayın boyunda gezinârdi bir yabanı. O beklârdi kimi sa. Tezlää Todinin aklısına geldi, ani var nicä olsun şu canavar beklesin Ayaz Däduyu da kapsın ondan uşakların baaşışlarını, yada kızakta koşulu bir beygirin şkembesini patlatsın, isin.

Ne yapsın şindi Todi? Yok kimä sorsun, yoktu tufää dä üstünä şunu patlatsın, korkutsun.

Neredän nereyi peedalandı iki tavşan, belli ani onnar bıyıklıydılar. Todi çardı o iki bim-biyaz, nicä kaar, tavşannarı da dedi: "Te orada yabanı geziner – o salt Ayaz Dädusunu bekleer, uşakların tatlılıklarını kızaktan kapmaa. Lääzım olacek onu şaşırdaysınız. Bunu yaparsanız verecam sizä ikişâr laana hem morkva".

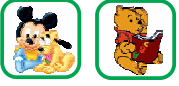
Tavşancıklar sevinmişlər, onnar taman açmışlar, hem demişlər: “O kart yabanıyı biz dindirecez heptän – neredä düşecek, orada da kalacêk”.

Tä işidildi incä hem kalın çancaaz sesi. Todi şüpelendi, ani bu Ayaz Dädusu atlatlêêr uşaklara. Eni yılı onnarlan barabar karşılamaa. Yabanı çeketti çıkmaa yola. Tä o etişti kızaa, taman atlaycêykan onun içinä esapaldı tavşannarı. Canavar unuttu neçin istärdi atlamaa kızaa. Dakıştı kıynaş gözlülerin ardlarına. Tavşannar hem ilkin kaçardılar barabap hem yavaşıcık, yapardılar kendilerini yorgun, ama açan Ayaz Dädu etişti küüyün kenarına, onnar ayırıldılar, iki tarafa çekettilər nekadar pek kaçmaa. A yabanı heptän dindi, yattı da çeketti nekadar var kuvedi ulumaa. Aklısına getirdi kart canavarın laflarını; o dayma sölärdi: Bir keret tä kaçmayasın iki tavşanın ardından, zeräm birisinä dä tutamaycan”. Todinin açıldı gözleri. Ayaz Dädu girmişti televizorun içinä dä kutlardı hepsini Eni Yıllan. O pek benzärdi ona, angısını Todi görmüştü düşündä.

T. Marinoglu

Soruşlar:

1. Nezaman uyuklaydıdı Todi?
2. Kim gezinärdi dayın boyunda?
3. Kim yardım etti Todiya?
4. Angı laflar geldiydi canavarın aklına?
5. Ne iş yapmış Todi düşündä?

Eni yıl

Yıl eni gelir bizä
Yol açsın o kısmetä.
Fistanı dolu kaarcaz,
Dışarda oynêr ayaz.

Hepsimiz donak giymni,
Dolanêrız çamcaazı.
Ayaz Dädu elini
Çuvala sokêr hızlı.

Tavşannar burda toplu,
Tilkilär gezer uslu.
Yabancı bakêr büün şen,
Tutmêêr kimseydän o kin.
Biz oynêêrız barabar
Türküdü gözäl laflar.
Hoş geläsin Yıl Eni,
Koruyasın dünneyi!

T. Marinoglu

Geç kaar

Bu gecä ne olmuş –
Genä kaar tä konmuş!
Ama da ne gözäl,
Pamucaa kär benzäär.
Herersi tertipli,
Sansın bez döşeli –
Sakınasın basmaa,
Bu kaarı kirletmää!
Seviner uşaklar:

“Babuyu” yaptılar!
O fasıl donaklı –
Kazannardan dartısı.
Boncuklar - hardeydän,
Sepedi çitendän,
Cevizdän gözleri,
Paşşoydan dişleri.

M. Kösä

Bilmeycä

Bim-biyaz o, sakallı,
Pek sever uşakları.

(Ayaz dädü)

Eni yıla karşı

Şenni-şenni bu gündä
Uçêr kaarlar nicä tüü,
Dızädäk kaar içindä
“Hey-hey” gezer bütün küü
Ayaz diil suuk hiçicik,
Kolaç dolu pardılar,
Yöter çannar küçücük,
Langır-langır trakalar.
Hey-heycılar kaynaşêr,
Gezennär – diil bir annık,
Kaarlar göktä oynaşêr,
Erä çöker karannık.
Bıktı gezmää uşaklar,
Oldu gecä yarısı.
Düşer, düşer büyük kaarlar,
Nica çoban sargısı.

D. Kara Çoban

Annık – межа

Hey-heycılar – kim gezer “Hey-hey”

Pardı – довга палиця

Traka – дзвіночок

Sokakta

Gider kızcaaz şkolaya. Bantaları pak, fistancılı ütüyâ urulmuş, emenileri yalabıyerlar. Onun yanında mamusu, taşıyer onun çantasını. Onnarın ardına gider iki çocucak.

Birisi deer:

– Ya bak ne kırnak kızcaaz. Mayıl olaysın bak-maa.

– O hiç benzämeer kırnaan kırnaana.

– Neçin, ba? – şaşmış ilkindisi. – Ya bak, ne kırnak giimni.

– Onuştan, ki hepsini mamusu onun için yapêr. Kâr çantasını da onun okuladan taşıyêr, bunu hergün bân görerim.

Haylazlar yok nicä kırnak olsunnar.

Ölä mi osa diil mi ölä?

O. Buğen

Soruşlar:

1. Kim gidärmış şkolaya?
2. Ne denemiş çocucaan biri?
3. E sän nicä düşünersin?

Nakola

Sabaa. Maninin mamusu doyrdu bir yaşında uşacıı. Sımarladı Maniya hem babuya, ani hiç görämäzdi, üülenä karşı uşaa doyrunsunar turtaylan. Kışçaaz da istedi kendisinä bir turta, ama bilärdi, ani tükändä yok, evdä dä pek az kaldı da olmayacak ne uřêcaa vermää. Onu läözım hergün doyrmaa. Turtaları aldı babu sakladı – kedi bişey imesin onnarı. Maniya da çeketti annatmaa bir evelki masal. Bu masalın vardı çeketmesi, ama uzundu, sansın hiç yoktu bitkisi. Yaklaştı üülen. Babu dedi:

– Mani, benim dişlerim yok, kakun taa gelmedi, al çiyne kardaşçıına turtaları.

Kızçaaz daladı yarım turtayı da çeketti hızlı-hızlı onu çiynemää. Bir dä duymadı nicä çiyenmiş kaydı aazından aşaa. Mani ativerdi turtanın öbür parça-

sını aazına da tez çeketti çiyne-
diynän sansın birisi itirdi bu çiyne-
miş dâ gırtlaktan
aşaa. Üç turtadan kızcaaz ikisini kaçırdı aşaa birisini
salt veräbildi uşaa.

Üülendä, açan Maninin mamusu geldi evä, uşak
aalardı. O hızlı sordu:

– Uşaa doyurdunuz mu? Babu dedi: – Mani
doyurdu.

Neçin sanki o aalêêr. Büünädän o bunu yapmaz-
dı. Salt hastalandı. Lääzım sarayım da getireyim
uşaa bolnişaya nakola. Maninin canı acıdı kardaşçıına
da enikunucä dedi:

O diil hasta. Bän çiynärkänä iki turtayı kaçırdım
aşaa. Salt birisini tuttum da verdim uşaa.

Mamusu çekişmedi Maniyi. Salt dedi:

– Pı-ıy! Genä söledin. Boşuna çocucaama urdu-
raycêydım nakol.

T. Marinoglu

Soruşlar:

1.	Ne sımarlamıştı Maninin mamusu?
2.	Vardı mı turta tükändä?
3.	Ne oldu turtaylan açan Mani onu çiiinedi?
4.	Kaç turta çiiinedi Mani uşaa?
5.	E kaç verdi uşaa? Neçin?
6.	Mamusu annadı mı neçin uşak aalêêr?
7.	Neçin mamusu çekişmedi Maniyi?

İlkyaz.

İlkyaz yortuları hem adetleri

İlkyaz

Atlaşêrlar kuzular,
Nicä şışka topçazlar.
Güneşi severlär pek,
Herbiri açık çiçek!

D. Kara Çoban

İlkyazın

Geldi sıcak ilkyaz. Yamaçlardan akêr sular. Başladılar, şışip, patlamaa dallarda gözlär, filizlär. Başçalarda peydalandı ilk çiçeklär: laalelär, çiydemnär, sedef çiçekleri, zambaklar. Gelerlär sıcak taraflardan göçmen kuşlar. Koyunnar kuzularlan çıktılar tolokaya eşil çimendän datmaa. Şen uşaklar sokaklarda top oynêêrlar. Çiftçilär başladılar kırları ekmää.

K. Vasilioglu

Soruşlar:

1. Ne akêr ilkyazın yamaçlardan?
2. Kim gelir sıcak taraflardan?
3. Angı işleri yapêrlar kırlarda?

Mardın sekizi

Savaşêlar sıcaklar
Yaz bizä yolu bulsun.
Dayanamêêr uşaklar
Sekizi mardın olsun.
Sekizi mardın geldi,
Içeri sevinç geldi.
Mamuyu kutlêêriz biz
Sık düüler pek üreemiz.

T. Marinoglu

Martacıklar

Uzun kış artık bıktırdıydı, enez uşaklar çoktan istäardilər çıkmaa dışarı, sokaa oynunara. Da tä artık geldi ydi o beklenmiş ilkyaz.

Dışarda güneşti, sıcaktı. Gök üzündä görünärdi turnalar, işidilärdi sesleri:

– Kur –r –r –r , kurli, kur-r-r...

Mart ayın birindä Ganiciin mamusu kıvrattı bir kırmızı bir da biyaz iplik da yaptı martacık. Gani sor-du:

– Mamo, näbacez bu martacıkları?

– Ver kolunu da görecän, – dedi mamusu da baaladı çocucaan elinä kırmızı-biyaz ipliktän marta-cıı.

– E Koliya hem Veliya? – Sordu Gani.
– Şindi küçüklerä da birär baalaycam.
– Mamu? Neçin bizä bu martacıkları baaladın – sordu Gani.

– Ölä adet, çocuum, martacıklar ilkyaz nişanıdır. Mart ayında onnarı uşaklar taşıyerlar saalık için.

Sora Ganiylän mamusu gittilär sırlık auluna, orada inään buzaacıına hem kuzucuklara baaladılar martacık.

– Mamu, genä sordu çok merak edici Ganicik, – buzaacaa hem kuzucuklara neçin baaladın martacıkları?

– E onnar da sizin gibi küçük, – dedi mamusu, onnar da saa olsunnar deyni hem hayvannarı martacıklar nazardan koruyer.

N. Baboglu

Soruşlar:

1. Ne yapêrlar insannar Marta babu ayın birindä?
2. Kimä koyerlar “martacık”? Neçin?

Mamulara bir söz

Çalêrlar taa gözäl kuşlar,
Baaşlarkan mamuya çiçek.
Kolay geçêrlär küsülär,
Tütärkän sofrada ekmek.
İslää, açan güneş göktä
Hem diilsä mamu hiç hasta,
Boran gezsın kär küülerdä,
Bizä kuytu anamızda.
Onun ürää dolu şeker,
O hepsindän bizä yakın.
Onsuz bizä pek aar geler,
Onsuz dünnä diil pek aydın.

T. Marinoglu

Soruşlar:

1. Neylär olêr, açan baaşlêêriz mamuya çiçek?
2. Neredä bizä kuytu?
3. Nicä anasız bizä?

Hederlez

Käämil zamanda, açan hepsi erdä-toprakta uyanêr da diriler, bütünnä Hristian dünnäsi tutêr yortuyu Hederlez. Bu evelki zamandan kalmaa ilk otun, ilk çiin, ilk yalpak serinniin yortusu. Hederlez – gagauzların ilkyaz yortusu. Bu yortuya gagauzça taa deerlär Ay Görgi yortusu, Sveti Görgi Yortusu. Ay Görgi – iri hem ufak buynuzlu hayvannarın koruyucusu.

Düşer Hederlez her yıl mayın altısında. Bu yortuya göre gagauzlar koydular ayın da adını "Hederlez ayı". Paalılı bu yortunun kalmêr ta aşaa Paskelledän. Bu gündan sora civırlıgalar da güneşin üüsekliindä artık şen avalar kıvradêrlar. İlkyaz başlêêr yaza geçmää da geeri dönmesi olmaz. Sıcaklık kaplêêr herersini. Kär bu günü kırlangaç kuşu da döner sıcak taraflardan. Bu yortudan sora bülbül da başlêêr çalmaa kendi kıvrak türküsünü. İnsannar küüdä var nicä çamur karsınnar, suvasınnar, başlasınnar evin temelini atmaa.

O. Kulaksız

Soruşlar:

1. Nicä yortu var gagauzlarda ilkyazın?
2. Neyin yortusu Hederlez?
3. Nezaman düşer Hederlez yortusu?
4. Ne olêr kuş dünnäsında bu gündä?
5. Ne var nicä insannar yapsınnar bu gündän sora?

Utancak güneş

Pek siirek uşak biler.
Nānda güneş geceler,
Ani kraalan yıkanêr
Ondan sora kalkınêr.
O da, nicä sän hem bän,
İncä üzlü, utancak.
Kirli duumaa sakınêr,
Zera gülecek Bucak.

P. Yalancı

Soruşlar:

1. Demekli okuyun şiiri.
2. Ne yapêr güneş duumaktan ileri? Neçin?
3. Lääzım mı insana güneşçik?
4. Kaç laf ilk cümledä? ikincidä?
5. Lafa “Bucak” yapın ses-bukva analızı. Düzün bu laflan iki-üç cümlä.
6. Ezberläyin şiiri.

Yazıcılar uşaklara

Yalancı

L. Tolstoy

Çocukak koyun güdärmiş. Da, sansın görer canavarı, çekeder çaarmaa: “Yardım edin, canavar gelir!” Adamnar kaçêrlar giderlär da görerlär: yalanmış. Bölä yapêr o birkaç sıra, ama olêr ölä dä – halizdän gelir canavar. Çocukak çekeder baarmaa: “Burayı taa tez, canavar geldi!” Adamnar sanmışlar, ani o genä yalandırêr da seslämerlär onu. Canavar görer, ani korkmaa yok kimdän, alêr da buuêr bütün sürüyü.

Çevirdi M. Kösä

Soruşlar:

1. Ne iş yaparmış çocukak?
2. Neçin onu inanmamışlar?
3. Neyä üüreder bizi bu annatmak?

Uymamak

Vaninin koynusuna mamusu alma koydu. Onnar kırmızıydılar, sansın boyalı. Mamusu dedi:

– Bak, üçünüzä dä bir türlü pay edäsin. Vani saymaa bilmäzdi, ama düşünärdi nicä kendisinä bir alma taa zeedä alsın. Açtıynan tokatçılı onun önündä peydalandılar kızkardaşçıkları da sordular:

- Ne var koynunda?
- Boyalı alma.
- Ver bizä da, ver bizä da!

Vani kızkardaşçıklarına hem kendisinä çıkardı birär alma. Açan bitirdilär almaları imää istedilär taa. Vani çıkardı taa birär. Birazdan, açan baktı o koynusuna, başka alma orada yoktu.

– Êh, – dedi kendi – kendisinä, – aldamadım, aldatmaa deyni bir alma etişmedi!

T. Marinoglu

Soruşlar:

1. Ne istedi yapmaa Vani?
2. Ne etmedi ona?
3. İi mi düşündü Vani?

Zararcılar

Bir küüyün dolayında varmış çok meyva başçaları. Onnarın içində yaşarmış çok türlü kuşlar, angıları pek gözäl çalarmışlar. Ama onnar çok fayda da getirärmışlär: iyarmışlär zararçı tırtılları, böcecikleri aaçların yapraklarından, kabuklarından.

İlkyazın aaçlar çiçek açarmışlar, gözäl koku dolaylara daadarmışlar, küüyün дә içinä. Güzün дә üklüymüş dalları alma, armut, erik, ayva. İnsan herkez başçasından tatlı meyvaları da evä getirärmışlär, sevinärmışlär.

Ama kimi zararçı çocuklar başlamışlar bozmaa kuşların yuvalarını, taş atmaa kuşlara, öldürmää onnarı. Kuşlar ürkünüp uçmuşlar başçalardan, başka yuva yapmazmışlar o aaçlarda. Ozaman o zararçı tırtıllar, böceklär zeedelenmişlär дә raat-raat aaçların yapraklarını, çiçeklerini kemirärmışlär. Güzün o aaçlar çıplakmışlar nicä kışın, insan bişey toplayamamış. O zararçı cocuklar da kalmışlar almasız, armutsuz, eriksiz...

D. Tanasoglu

Soruşlar:

1. Neredä yaşarmışlar kuşlar?
2. Ne fayda verer kuşlar?
3. Neçin kimi çocuklara deerlär zararçı?
4. Toplamışlar mı onnar güzün meyva? Neçin?

Dedelär

Benim dädüm çok yıl üüredici olmuş. Şimdi o din-nener. Her avşam o bana birär gözäl masal annadêr. Bu avşam ama bän ona sordum:

Dädu ba, bän isteerim bileyim, kimmiş bizim de-delerimiz?

Bizim, gagauzların istoriysı uzundur, çocuum. Ama kimmiş bizim dedelerimiz?

Gagauzların istoriyası çekeder oguz senseläsin-dän.

E, kimmiş o oguz senselesi ya?

Seslä! Oguzlar pek eski bir senseläymişlär. Onnar uslu hem işleyän bir senseläymişlär. Hem pek girginmişlär, duşmannara verilmäzmişlär. Dili hem adetleri koruyarmışlar.

Onnar yaşarmışlar pek çoktan, ama uzak artık buradan. Onnarın yurtluu Altay erindeymiş. Sora yaşamışlar Orta Aziyada. Taa da sora geçmişlär bu erlerä yakın.

Onnarın zanaatları – hayvancılıkmış. Er altından da çıkarırmışlar demir, altın hem gümüş. Onnardan yaparmışlar kılıç, mızrak, gerdan, küpä, blezik, başka da donaklar. Taa da sora çiftçilää geçmişlär, hristian da olmuşlar.

Bu oguzlardan çekileriz biz, gagauzlar. Adımız da bunu gösterer.

Şindi yaşêêrız Bucak topraanda. Ama oguz dedelerimizi unutmêêrız.

D. Tanasoglu

Soruşlar:

1. Gagauzların dedeleri kimmiş?
2. Oguzlar kimmiş?
3. Nesoy insannarmış onnar?
4. Nânda yaşamışlar oguzlar çoktan?
5. Oguz dedelerin ne zanaatları varmış?

Nassat

Varmış bir vakıtlarda bir adam, adıymış onun Dedal. Yaşarmış o adam uzakta, deniz boyunda. Dedal becerikliymiş, düzücüymüş, arhitektormuş hem da taa kendi fikirindän çok eni instrumentlar, avadannıklar yaradarmış... Düzüntülük işlerin saklılıkları angılarını sade bir Dedal bilärmiş inanmış vermää sade kendi ooluna İkarä. Bu takım İkar da bobasınan barabar işleyräk olmuş geçilmedik usta, bobası gibi arhitektor hem düzücü.

Da te, açan Dedal hem İkar o su aşırı memleket-tä düzmüşlär pek çok gözäl saraylar, hem kliselär, orasının padişahı pek beenmiş ustaların işlerini, ama istämäzmiş ki onnar başka erdä dä düzsünnär bölä gözäl yapılar. Bu beterä izin vermiş askerinä kol-vermesinnär ustaları gitsinnär denizin öbür tarafına, büyük topraa.

Ama boba – usta, akıllı Dedal, çaarmış oolunu da demiş:

– Biz bulacez kolayını kaçmaa buradan denizin öbür tarafına. Onnar yapmışlar kuş tüülerindän kendilerinä kanat da yapıştırmışlar kanatlarını kollarına bal mumunna. Kanatlar olmuşlar pek islää hem ilin da onnar uçmuşlar. Dedal demiş ooluna:

– İkar, aldanmayasın da çıkasın pek yukarı, günä yakın, zerä kanatlarında bal mumları güneşin sıcaandan eriyecek dä düşecän denizä.

Çocuk seslämemiş bobasını, uçmuş yukarı-yukarı. Pek istemiş günü görsün yakından, ama bal mumu kanatlarından erimiş da İkar düşmüş denizin orta erinä da buulmuş. Su üstündä üzärmüş salt tüülär kanatlarından...

Canı acımuş Dedalin ooluna, ama hiç yokmuş ne yapsın, istemiş onu kurtarsın, ama geçmiş. Kendisi uçmuş ileri dooru da etişmiş büyük topraa. Orada düzmüş taa çok gözäl yapılar, saraylar, kliselär.

N. Baboglu

Soruşlar:

1. Ne beendiniz Dedalda hem İkarda?
2. Ama ne beenmediniz padişahda?
3. Olur mu uşaklar seslämessinär analarını-bobalarını?
4. Neçin?
5. Neyä getirmiş İkarı seslämemek?

EkmeK için (bir parça)

İhtâr insannar annadêrlar. Evel zormuş kazanmaa bir somun ekmeK. Nekadar zeet çekârmış doldurunca çuvalları unnan. Boşuna gagauzlar demelâr: “İ bukanı, zerâ o kısmetin”. Çok paalı laflar var insanda ekmeK için.

S. Bulgar

EkmeK verer kuvetçii
Erdâ yaşamaa.
Kurusa da – ekmeCii
Olmaz sıbitmaa.

T. Zanet

Söleyiş

EkmeKlâr aaçta büümâz,
Tersiz sana verilmâz.

K. Vasilioglu

Sölä, ma mamu

– Sölä, ma mamu,
Ne için,
İslêêrsin bu taazä ekmää?
Da sora, nicä bir uşaa,
Sarêrsin bezlän sän onu?
– Tarlasına gitsin, oolum!

T. Zanet

Soruşlar:

1. Ne annadêrlar ihtâr insannar?
2. Nesoy kazanarmışlar evel bir somun ekmek?
3. Nesoy sölärmışlär gagauzlar evel?
4. Nesoy tekst bu: şiir mi, annatma mı osaydı masal mı?
5. Demekli okuyun şiirleri.
6. Neçin insannar koruyerlar ekmecii?
7. Azırlayın birkaç söyleyiş ekmek için.

Yaz

Meyvalar artık oldu,
Sepetlär dä dop - dolu.
Üzümñär dä şırada.
Ekinnär dä kılıfta.
Sıcaktan kaynêêr orta –
Yaz zaabit doz – dolayda.

T. Zanet

Şaka

Piska – kedi mırıltı-
Sıçannar oynêêr toplu.
Hepsicii onnar altı –
Kalk ta say ba, bıyıklı!
Birisi pindi çanaa,
Çeketti şu oynamaa.
Kuyruunu girgin sallêêr -
O seni gülmää alêr!

Piska – kedi, lokmacı,
Uyansana hızlıca.
Kulaanı biri dartêr,
Trofacık sana atêr.
Tâ şunnar kaçtı delää –
Deldilär eni elää.
Piska – kedi uyandı –
Şakamı haliz sandı.

T. Marinoglu

Soruşlar:

1. Ne deerlär uşaklar piska-kediya?
2. Nicä sıçannar oynarmışlar kediyän?
3. Bu oluşlar haliz mi, osaydı şaka mı?

Yaz

İyun, iyul hem avgust ayları – yazdır. Yazın günnär pek uzun, gecelär sa kısa. Gün ölä pek yısidêr, ani taşlar, kumnar haşlak olêrlar. Haliz kasabalarda bu zaman bunalık sıcak. Yazın çok kerä gök ansızdan bulutlanêr, hızlanêr lüzgâr, gürleer da boşanêr büyük yaamur.

Ama yaz yaamuru tez geçer. Da genä çıkêr güneş. Natura sansın taa şen hem taa eşil, soluk durulêr, pak tazä olêr. Kuşlar genä girişerlär türkülerini çalmaa. Uşaklar çıkêrlar sokaklara.

Yaamurdan sora çok mantar da var. Biçiler ekinär, harmannanêr bereketlär. İş var çok.

Biz, uşaklar, şkolaya yazın gezmeeriz, dinneneriz, yardım ederiz büyüklerä.

D. Tanasoglu

Soruşlar:

1. Nicä deerlär yaz aylarına?
2. Ne işlär yapêrlar insannar ?
3. Neyi en pek beenerlär uşaklar ?

Afta günneri

Say: pazartesi, sali,
Çarşamba da atladi.
Perşembä – afta orta,
Cumaaya geldi sıra.
Cumartesi sayıda –
Yaklaşêr bitmäâ afta.
Ama çak bu aftada,

Bir gün kayıp sırada.
Aftada edi gün var.
Nanı saklandı pazar?
Sän saklanma,
pazarım,
Zerä tatlısıs kaldım.

T. Zanet

Ana dilim

Ana dilim – bir çöşmä,
Binnän yıl yaşêêr erdä.
Sözleri gözal, kıvrak –
Ömürä kaavı dayak
Ana dilim döküler –
Dolayda türkü öter.
Ana dilim sancımız –
Salt onunnan yaşaycêz.

T. Zanet

Bilgi aydınnık, bilmemezlik – karannık.

Kullanılmış literatura

1. Marinoglu T., “Okumak kiyadı”. – Kişinev, “Lumina”, 1992. – S. 148.
2. Marinoglu T., “Tatlı düşlär”. – Kagul, Raza de Sud, 1997. – S. 35, 95–96, 154.
3. Гагаузька мова та читання. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання /А. М. Мілков, О. С. Кулаксіз, К. Б. Ігнатова. – сайт МОНУ
4. Освітні програми для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою/ – сайт МОНУ: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869013/.
5. Tanasoglu D., Ê.Kırmızı, “Ana dili” 2-ci klas için. – Kişinev, “Lumina”, 1990. – S. 3, 4.
6. Tanasoglu D., “Okumak, dil, söz II-ci klas için”. – Chişinau, Ştiința, 1997. – S. 53–54.
7. Vasilioglu K., “Benim ilk kiyadım”. – Chişinau, “Lumina”, 1992. – S. 104, 113, 210,
8. Vasilioglu K., “Gök kuşaa” üüretmâk kiydı 2-ci kls için”. – Chişinau, Ştiința, 2006. – S. 100.
9. Vasilioglu K., “Masallar, Uygun sözlär,Bilmeycelär”. – Chişinau, Ştiința, 2002. – S. 62–81.
10. Zanet T., “Böcecik”. – Chişinau, “Lumina”, 1991. – S. 12, 68, 87, 103.
11. Гагаузька мова. Буквар: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською (російською) мовою 2 клас / Кулаксіз О.С., Арнаут Ф.І., Бучацька Т.Г., Дімова В.М., Щербан М.В. – Чернівці: Букрек, 2014. – 136 с.

Kontrol et kendini

До стор. 12-13

renklär – кольори

moor – коричневий

zambak – фіолетовий

До стор.31

deniz garası – морський вокзал

До стор. 34

ahu dudu – малина

boynu atkısı – шарф

До стор. 38

vatra – вогнище

До стор. 39

garga – ворона

aaç kakan – дятел

göcen – зайчєня

До стор.40

kauk – попкорн

makak – милиця, костур

До стор.41

kuku – зозуля

До стор.42

konkom – метелик

sundurma – призьба

До стор. 44

başak – колос

baca – димохід

maşa – кочєрга

soba – піч

sabaa – ранок

До стор.45

kurutulmuş kır otu – сіно

До стор. 46

emnik – годівниця

saçak kuşu – горобець

çakrak kuşu – снігур

aarı kuşu – синиця

До стор. 48

keser – цвяходер

До стор. 57-58

Örs – ковадло

böbrek – нирка

örnek – приклад, зразок

До стор. 59

turna – журавель

До стор. 60

pupuk – одуд

paun – павич

perdä – фіранка

До стор. 63

kıtlık – неврожай, нестача, недолік

gök kuşaa – веселка

uyku – сон

До стор. 64-65

bülür – бінокль

şükür etmää – дякувати

До стор. 66

genger – чортополох

guşter – ящірка

До стор. 70

çilek – полуниця

До стор. 78-79

Canabin – ввічливе ставлення до дорослих

karaca – олень

До стор. 113

filizlär – паросток

laalä – тюльпан

çiydem – підсніжник

sedef çiçää – конвалія

göçmen kuşlar – перелітні птахи

toloka – цілина

Навчальне видання

КУЛАКСИЗ Ольга Семенівна, АРНАУТ Федора Іванівна,
БУЧАЦЬКА Тетяна Григорівна, ДІМОВА Віра Миколаївна

Гагаузька мова

Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено

Художник *Вікторія Дунаєва*
Технічний редактор *Сергій Максимець*
Коректор *Інна Криворук*
Дизайн і верстка *Дмитро Костенюк*

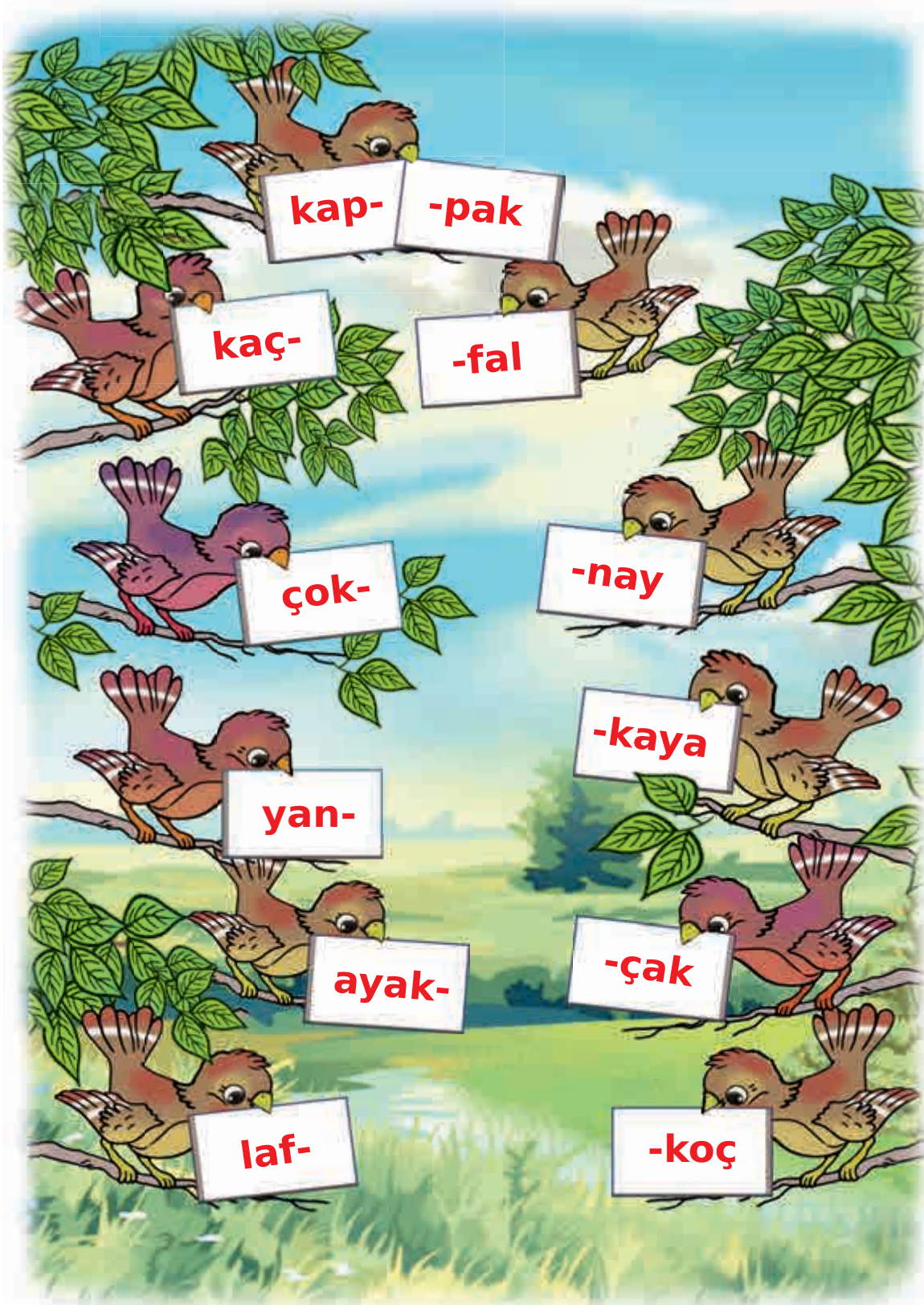
Формат 70х100/16. Ум.-друк. арк. 11,0. Обл.-вид. арк. 12,0. Наклад 144 прим. Зам. № 1405.

Видавець і виготовлювач видавничий дім "Букрек",
вул. Радищева, 10, м. Чернівці, 58000.

www.bukrek.net.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ЧЦ №1 від 10.07.2000.

Oku meraklanmak için

Gezi muzeya

Gagauzların kultur adetleri

Gagauzların yortu giyimneri (evelki zaman)

